

Lieta C-212/20

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2020. gada 12. maijs

Iesniedzējtiesa:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Polija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2020. gada 22. janvāris

Prasītājas:

M.P.

B.P.

Atbildētāja:

“A.”, kura veic uzņēmējdarbību ar “A.” S.A. starpniecību

Pamatlietas priekšmets

Prasība samaksāt summu 50 000 PLN apmērā par summām, ko atbildētāja nepamatoti ir saņēmusi, pamatojoties uz kredītņēmumā ietvertajiem negodīgiem noteikumiem attiecībā uz kredīta maksājumu apmēra un prasītāju parāda summas indeksāciju.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (turpmāk tekstā – “Direktīva 93/13”) 3. panta 1. punkts, 4. panta 1. punkts un 5. pants

Prejudiciālie jautājumi

1. Vai, ņemot vērā Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punktu, 4. panta 1. punktu un 5. pantu, kā arī tās apsvērumus, kuros ir paredzēts, ka līgumi ir jā sastāda vienkāršā, skaidri saprotamā valodā un, ja rodas šaubas, priekšroka ir dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam, līguma noteikumam par ārvalstu valūtas pirkuma un pārdošanas kursu tāda kredīta līgumā, kurš ir indeksēts ārvalstu valūtā, ir jābūt formulētam nepārprotami, proti, tādējādi, lai aizņēmējs/patērētājs varētu patstāvīgi noteikt šo kursu konkrētā dienā, vai arī, ņemot vērā minētās direktīvas 4. panta 1. punktā norādīto līguma veidu, līguma ilgtermiņa (vairāku desmitu gadu) raksturu, kā arī to, ka ārvalstu valūtas kurss nepārtraukti (jebkurā brīdī) mainās, ir iespējams noformulēt līguma noteikumu vispārīgāk, proti, tādā veidā, kas attiecas uz ārvalstu valūtas tirgus vērtību, tādējādi liedzot noteikt pušu tiesību un pienākumu ievērojamu nelīdzsvarotību, kas būtu nelabvēlīgāka patērētājam minētās direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē[?]
2. Ja atbilde uz pirmo [jautājumu] ir apstiprinoša, vai, ņemot vērā Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 5. pantu un tās apsvērumus, līguma noteikumu par to, ka kreditors (banka) nosaka ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursu, var interpretēt tādējādi, lai šaubas par līgumu interpretētu labvēlīgāk patērētājam un pieņemtu, ka līgumā ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursi ir noteikti nevis brīvi, bet gan pamatojoties uz brīvo tirgu, jo īpaši situācijā, kad puses vienādi ir sapratušas tos līguma noteikumus, kuri nosaka ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursus, vai kad aizņēmējs/patērētājs neinteresējās par apstrīdēto līguma noteikumu līguma noslēgšanas vai izpildes brīdī, tostarp neiepazinās ar līguma saturu tā noslēgšanas brīdī vai darbības laikā[?]

Atbilstošās Kopienas tiesību normas

Direktīvas 93/13 divdesmitais apsvērumš, 3. panta 1. punkts, 4. panta 1. punkts un 5. pants

Atbilstošās valsts tiesību normas

Kodeks cywilny [Civilkodekss] – 1964. gada 23. aprīļa likums (Dz. U. Nr. 16, 93. poz., ar grozījumiem, turpmāk tekstā – “CK”)

65. pants

§ 1. Gribas izpausme ir jāinterpretē atbilstoši sociālo normu principiem un paražām, ņemot vērā apstākļus, kuros tā ir tikusi izteikta.

§ 2. Tā vietā, lai pamatotos uz līgumu noteikumu burtisko nozīmi, būtu jānoskaidro tajos izteiktais līgumslēdzēju pušu nodoms un mērķi.

353.¹ pants

Līgumslēdzēji var izveidot tiesiskās attiecības pēc saviem ieskatiem, ja vien to saturs un mērķis nav pretrunā attiecību raksturam (būtībai), likumam un sociālajām normām.

385.¹ pants

§ 1. Patēriņa līguma noteikumi, kuri nav individuāli apspriesti, patērētājam nav saistoši, ja tajos viņa tiesības un pienākumi noteikti pretēji labiem tikumiem, rupji neievērojot viņa intereses (nepieļaujami līguma noteikumi).

Tas neattiecas uz noteikumiem par pušu pamatpienākumiem, it īpaši cenu vai atlīdzību, ja tie ir nepārprotami formulēti.

§ 2. Ja kāds līguma noteikums patērētājam nav saistošs saskaņā ar 1. punktu, pārējā daļā līgums turpina būt pusēm saistošs.

§ 3. Individuāli neapspriesti ir tie līguma noteikumi, kuru saturu patērētājs nevarēja reāli ietekmēt. Jo īpaši tas attiecas uz līguma noteikumiem, kas izriet no standartlīguma, ko patērētājam ir piedāvājusi otra līgumslēdzēja puse.

§ 4. Pienākums pierādīt, ka noteikums tika apspriests individuāli, ir tai pusei, kura uz to atsaucas.

1997. gada 29. augusta *ustawa – Prawo bankowe* [Banku likums] (konsolidētais teksts: 2019. gada *Dz. U*, 2357. poz.)

69. pants tā pašreizējā redakcijā

1. Ar kredītlīgumu banka apņemas nodot aizņēmēja rīcībā uz līgumā noteikto laiku naudas summu, kas paredzēta noteiktajam mērķim, un aizņēmējs apņemas to izmantot saskaņā ar līguma noteikumiem, noteiktos termiņos atmaksāt izmantotā kredīta summu, kurai pieskaitīti procenti, un samaksāt komisijas naudu par piešķirto kredītu.

2. Kredītlīgums ir jānoslēdz rakstveidā, un tajā it īpaši jānorāda:

- 1) līgumslēdzējas puses;
- 2) kredīta summa un valūta;
- 3) kredīta piešķiršanas mērķis;
- 4) kredīta atmaksas kārtība un termiņi;

4a) līgumos par kredītiem, kuri ir izteikti vai indeksēti valūtā, kas nav Polijas valūta, ir jānorāda valūtas kursa noteikšanas veida un termiņu noteikšanas kārtība, saskaņā ar kuru tiek aprēķināta kredīta summa, tā daļas un ikmēneša maksājumi, kā arī noteikumi par kredīta konvertēšanu valūtā, kurā kredīts tiek izmaksāts vai atmaksāts;

- 5) kredīta procentu likme un tās grozīšanas kārtība;
- 6) kredīta atmaksas nodrošināšanas kārtība;
- 7) bankas tiesību apjoms saistībā ar kredīta izmantošanas un atmaksas kontroli;
- 8) termiņi un veids, kādos aizņēmēja rīcībā tiek nodoti naudas līdzekļi;
- 9) komisijas naudas summa, ja tā ir paredzēta līgumā;
- 10) līguma grozīšanas un izbeigšanas noteikumi.

3. Ja tiek noslēgts līgums par kredītu, kas izteikts vai indeksēts valūtā, kas nav Polijas valūta, aizņēmējs var atmaksāt pamatsummu un procentus un veikt priekšlaicīgu kredīta pilnīgu vai daļēju atmaksu tieši šajā valūtā. Šādā gadījumā kredītīgumā ir precizēti arī noteikumi par konta atvēršanu un uzturēšanu, lai iekasētu līdzekļus, kas paredzēti kredīta atmaksai, un atmaksas kārtība, izmantojot šo kontu.

69. pants redakcijā, kas bija spēkā līguma noslēgšanas brīdī, proti, 2008. gada 16. maijā

1. Ar kredītīgumu banka apņemas nodot aizņēmēja rīcībā uz līgumā noteikto laiku naudas summu, kas paredzēta noteiktajam mērķim, un aizņēmējs apņemas to izmantot saskaņā ar līguma noteikumiem, noteiktos termiņos atmaksāt izmantotā kredīta summu, kurai pieskaitīti procenti, un samaksāt komisijas naudu par piešķirto kredītu.

2. Kredītīgums ir jānoslēdz rakstveidā, un tajā ir īpaši jānorāda:

- 1) līgumslēdzējas puses,
- 2) kredīta summa un valūta,
- 3) kredīta piešķiršanas mērķis,
- 4) kredīta atmaksas kārtība un termiņi,
- 5) kredīta procentu likme un tās grozīšanas kārtība,
- 6) kredīta atmaksas nodrošināšanas kārtība,
- 7) bankas tiesību apjoms saistībā ar kredīta izmantošanas un atmaksas kontroli,

- 8) termiņi un veids, kādos aizņēmēja rīcībā tiek nodoti naudas līdzekļi,
- 9) komisijas naudas summa, ja tā ir paredzēta līgumā,
- 10) līguma grozīšanas un izbeigšanas noteikumi.

111. pants redakcijā, kas bija spēkā līguma noslēgšanas brīdī, proti, 2008. gada 16. maijā

1. Savas darbības veikšanas vietā bankai ir jāpublisko vispārīgi pieejamā veidā:

- 1) bankas kontiem, kredītiem un aizdevumiem piemērojamās procentu likmes,
- 2) piemērojamā komisijas maksas likme un iekasējamo maksu apmērs,
- 3) procentu kapitalizācijas termiņi,
- 4) piemērojamie valūtas kursi,
- 5) pārskats ar obligātā revidenta atzinumu par pēdējo pārbaudāmo laikposmu,
- 6) bankas valdes un uzraudzības padomes sastāvs,
- 7) informācija par starptautisku pārskaitījumu veikšanas nosacījumiem,
- 8) to personu uzvārdi, kas ir pilnvarotas uzņemt saistības bankas vai kādas bankas struktūrvienības vārdā,
- 9) informācija par [valsts] vai ārvalstu uzņēmējiem, kas minēti 6.a panta 1. punktā, ja, veicot šajā noteikumā minētās darbības par labu kādai bankas struktūrvienībai, tie iegūst piekļuvi informācijai, uz kuru attiecas banku noslēpums.

2. Kooperatīvajām bankām papildus 1. punktā minētajai informācijai ir jānorāda arī savas darbības joma, kā arī asociējošā banka.

1997. gada 29. augusta *ustawa o Narodowym Banku Polskim* [Likums par Polijas Nacionālo banku] (konsolidētā versija, 2019. gada *Dz. U.*, 1810. poz.)

1. pants

Polijas Nacionālā banka, turpmāk tekstā – “PNB” ir Polijas Republikas centrālā banka.

24. pants

1. PNB īsteno monetāro politiku, ko nosaka Ministru padome, vienojoties ar Padomi.

2. Polijas zlota kursa noteikšanas attiecībā pret ārvalstu valūtām kārtību nosaka Ministru padome, vienojoties ar Padomi.

3. PNB publicē aktuālos ārvalstu valūtu kursus, kā arī citu valūtu vērtību kursus.

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

1. 2008. gada 16. maijā B.P. un M.P. kā aizņēmējas, kuras rīkojās kā patērētājas, noslēdza hipotekārā kredīta līgumu ar (A) *S.A. Spółka Akcyjna*, pamatojoties uz viņām iesniegto standartlīgumu. Saskaņā ar līgumu banka apņēmas nodot aizņēmēju rīcībā summu 460 000 PLN apmērā. Kredīts tika indeksēts ārvalstu valūtā, proti, CHF valūtā. Kreditēšanas termiņš bija 480 mēneši, savukārt procentu likme tika noteikta kā atsauces likmes LIBOR 3M (CHF) un bankas fiksētās peļņas daļas 1,20 procentpunktu summa. Kredīta summa tika izmaksāta prasītājam 3 daļās pēc tādiem valūtas pirkuma kursiem, kas bija norādīti atbildētājas bankas tabulās. 2013. gada 10. janvārī puses noslēdza līguma pielikumu, kurā tika paredzēta iespēja aizņēmējam piešķirto kredītu, kas indeksēts ārvalstu valūtā, atmaksāt CHF valūtā, kurā kredīts ir indeksēts. Iespēja noslēgt šādu pielikumu pastāvēja jau kopš 2009. gada.
2. Saskaņā ar Bankas kredītu noteikumiem kredīts, kurš ir indeksēts ārvalstu valūtā, ir kredīts, kura procentu likme ir balstīta uz atsauces likmi, kura attiecas uz citu valūtu, kas nav Polijas zlots, un tas tiek izmaksāts un atmaksāts Polijas zlotos, pamatojoties uz valūtas kursu attiecībā pret zlotu saskaņā ar tabulu (2. panta 2. punkts). Saskaņā ar tabulas definīciju tabula ir bankā spēkā esošo ārvalstu valūtu kursu tabula (2. panta 12. punkts). Kredīti, kas indeksēti ārvalsts valūtā, tika izmaksāti Polijas zlotos pēc valūtu kursa, kurš nav zemāks par pirkuma kursu atbilstoši tabulai, kura bija spēkā kredīta līdzekļu izmaksas brīdī. Ja kredīts tiek izmaksāts daļās, tiek piemērots kurss, kurš nav zemāks par pirkuma kursu atbilstoši tabulai, kura bija spēkā atsevišķu kredīta daļu izmaksas brīdī. Kredīta parāda atlikums tiek norādīts ārvalstu valūtā un tiek aprēķināts pēc tāda kursa, kurš tika piemērots, izsniedzot kredītu (7. panta 4. punkts). Saskaņā ar Noteikumiem par kredītu, kas indeksēts ārvalstu valūtā, atmaksājami kredīta maksājumi tiek izteikti ārvalstu valūtā un kredīta maksājuma veikšanas dienā tiek iekasēti no 1. punktā minētā bankas konta atbilstoši valūtas pārdošanas kursam saskaņā ar valūtu kursu tabulu, kas bankā ir spēkā darba dienas beigās pirms kredīta maksājuma atmaksas dienas (9. panta 2. punkts).
3. Piesakoties hipotekārajam kredītam, kas indeksēts ārvalstu valūtā, prasītājas parakstīja apliecinājumu, ka viņas pilnībā apzinājās valūtas kursa risku, atteicās no iespējas ņemt kredītu Polijas zlotos un izvēlējās kredītu, kas indeksēts CHF valūtā, apliecināja, ka viņām ir zināmi (A) noteikumi par kredītiem, kas indeksēti ārvalstu valūtā, un ka ir informētas, ka spēkā esošie ārvalstu valūtu kursi ir pieejami bankas filiālēs. Turklāt prasītājas atzina, ka viņas apzinājās, ka valūtas kursa risks ietekmē saistību apmēru pret banku (A) un kredīta maksājumu apmēru, ka kredīts tiks izmaksāts PLN valūtā noteikumos aprakstītajā kārtībā un ka kredīta

parāda atlikums tiek izteikts ārvalstu valūtā; kredīta maksājumi tiek izteikti ārvalstu valūtā un tie ir atmaksājami PLN valūtā noteikumos norādītajā kārtībā. Aizņēmējas parakstījās uz visām kredīta pieteikuma, līguma, noteikumu un līguma pielikuma lapām. Prasītājas izlasīja līgumu un pārskatīja noteikumus, rūpīgi ar tiem neiepazīstoties.

4. To kredīta maksājumu apmērs, kas bija jāmaksā no 2008. gada 16. maija līdz 2014. gada 10. oktobrim, pieņemot, ka kredīts ir kredīts PLN valūtā, neņemot vērā indeksācijas klauzulu, ar procentu likmi kāda ir piemērojama kredītam, kas indeksēts ārvalsts valūtā, t.i., LIBOR 3M + peļņas daļa, ir summa 95 491,32 PLN apmērā. Starpība starp summu, ko prasītājas samaksāja saskaņā ar līgumu, un summu, kas viņām būtu jāmaksā, ja netiktu ņemti vērā apstrīdētie indeksācijas noteikumi, ir 50 492,46 PLN par labu prasītājām.
5. Valūtas maiņas kursi, ko banka izmantoja savā tabulā, bija tirgus kursi, savukārt dažādu banku kursu neievērojamās atšķirības izriet no atšķirības starp pirkuma un pārdošanas cenām starpbanku tirgū. Tas, ka banka izmanto pirkšanas un pārdošanas kursus, izriet no nepieciešamības nodrošināt tai uzticētās skaidrās naudas drošību, ierobežojot ārvalstu valūtas pozīciju atvēršanu. Galvenais veids, kā novērst valūtas risku, ir tas, ka banka nodrošina finansēšanu Šveices frankos starpbanku tirgū.
6. Starpība starp kredīta summu, kas prasītājām būtu jāmaksā, ja viņas būtu noslēgušas līgumu par kredītu PLN valūtā ar tai atbilstošu procentu likmi (176 584,79 PLN), un summu, ko viņas samaksāja saskaņā ar līgumu (145 983,78 PLN) laika posmā no 2008. gada 16. maija līdz 2014. gada 10. oktobrim ir 30 601,01 PLN par sliktu prasītājām. 2017. gada 11. februārī starpība bija 24 803,31 PLN par sliktu prasītājām.
7. Laikposmā, uz kuru attiecas prasība, kredīta maksājumi, kas indeksēti CHF valūtā, lielāko daļu laika bija mazāki nekā kredīta PLN valūtā gadījumā, bet tajā pašā laikā saistībā ar kredītu, kas indeksēts CHF valūtā, ir jāatmaksā daudz lielāks kapitāls nekā kredīta PLN valūtā gadījumā. Piemēram, pamatojoties uz selektīvu kredīta maksājumu analīzi vienādos 6 mēnešu periodos, var norādīt, ka, piemēram, 2009. gada jūlijā CHF valūtā indeksētā kredīta ikmēneša maksājums bija 1 825,06 PLN, no kura kapitāls veidoja summu 991,92 PLN apmērā, t.i., vairāk nekā 54 % no kredīta maksājuma, savukārt kredīta PLN valūtā maksājums bija 2 485,27 PLN, no kuriem kapitāls bija 288,73 PLN, t.i., vairāk nekā 11 % no maksājuma. 2010. gada janvārī CHF indeksētā kredīta maksājums bija 1 712,60 PLN, no kuriem kapitāls bija 965,73 PLN, t.i., vairāk nekā 56 % no maksājuma, bet kredīta PLN valūtā maksājums bija 2 357,96 PLN, no kuriem kapitāls bija 255,56 PLN, t.i., vairāk nekā 10 % no maksājuma. Pēc tam 2013. gada janvārī CHF indeksētā kredīta maksājums bija 2 019,29 PLN, no kuriem kapitāls bija 1 299,12 PLN, t.i., vairāk nekā 64 % no maksājuma, bet kredīta PLN valūtā maksājums bija 2 396,93 PLN, no kuriem kapitāls bija 298,60 PLN, t.i., vairāk nekā 12 % no maksājuma. Savukārt 2014. gada janvārī CHF indeksētā kredīta maksājums bija 2 030,99 PLN, no kuriem kapitāls bija

1 320,26 PLN, t.i., vairāk nekā 65 % no maksājuma, bet kredīta PLN valūtā maksājums bija 1 928,45 PLN, no kuriem kapitāls bija 484,85 PLN, t.i., vairāk nekā 25 % no maksājuma. Visbeidzot, 2014. gada jūlijā CHF indeksētā kredīta maksājums bija 2 041,59 PLN, no kuriem kapitāls bija 1 362,16 PLN, t.i., vairāk nekā 66 % no maksājuma, bet kredīta PLN valūtā maksājums bija 1 938,79 PLN, no kuriem kapitāls bija 537,15 PLN, t.i., vairāk nekā 27 % no maksājuma.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

1. Līguma noteikumu negodīgu raksturu prasītājas pamato ar to, ka atbildētāja pilnīgi patvaļīgi esot noteikusi ārvalstu valūtas CHF pirkšanas un pārdošanas kursu bankas valūtu kursu tabulā attiecībā uz kredītiem ārvalsts valūtā un kredītiem, kas indeksēti ārvalsts valūtā. Turklāt tika norādīts, ka ne līgumā, ne noteikumos nav noteikta tās vērtības noteikšanas metode, pamatojoties uz kuru tiktu noteikts CHF valūtas pirkšanas un pārdošanas kurss. Valūtas kurss bankas tabulā tiek noteikts, pamatojoties uz valūtu kursu starpbanku tirgū tādējādi, ka pirkšanas vai pārdošanas kurss tiek novirzīts vienā vai citā virzienā no starpbanku kursa, par ko lemj bankas valde, bet patērētājiem neesot nekādas ietekmes uz ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursa noteikšanu. Tā rezultātā atbildētāja, nosakot parādu un kredīta ikmēneša maksājumu summu, pamatojoties uz nepieļaujamiem noteikumiem, esot rīkojusies nelikumīgi un tai esot jāatmaksā nepamatoti saņemtās summas. Prasījumu veido starpība starp summām, ko atbildētāja ir saņēmusi kā kredīta atmaksu, un summām, kas bija maksājamas, neņemot vērā negodīgās klauzulas.
2. Atbildētāja banka atbildē norādīja, ka prasītājas vairāk nekā 8 gadu laikā neapstrīdēja ne kredītīguma spēkā esamību, ne tā atsevišķus noteikumus, pildīja to un guva finansiālu labumu no šī kredīta formas salīdzinājumā ar kredītu PLN valūtā. Patērētāju interešu pārkāpuma meklēšana esot mēģinājums izvairīties no pieņemtā finansiālā lēmuma sekām, tāpēc ka tas vairs nerada sagaidāmos ieguvumus. Banka uzskata, ka indeksācijas klauzulas godīgums nav novērtējams atbilstīgi CK 385¹. pantam, jo klauzula tika atsevišķi apspriesta ar pusēm, tajā nav ietverti noteikumi, kas būtu pretrunā vispārpieņemtiem labiem tikumiem, tā neskar patērētāja intereses un banka nenosaka valūtu kursu tabulu patvaļīgi un brīvi, bet atbildētājas valūtu kursu tabulā norādītais CHF valūtas pirkšanas un pārdošanas kurss atbilst tirgus vērtībai. Turklāt banka norādīja, ka saskaņā ar Banku likuma 111. pantu tai ir pienākums publicēt tajā izmantotos valūtu kursus neatkarīgi no jebkādam līgumiskām attiecībām un neatkarīgi no jebkāda veida standartlīgumiem, bet līguma noslēgšanas brīdī nepastāvēja tiesisks regulējums, ar ko bankām tiktu noteikts pienākums noteikt precīzus valūtu kursu noteikšanas rādītājus un matemātiskos modeļus. Tā piebilda, ka valūtu kursi, kuri mainās katrā sekundes daļā, tiek noteikti, pamatojoties uz vispārējiem tirgus rādītājiem, kas nav atkarīgi no bankas, bet valūtu kursu tabulas pārvaldības politiku uzrauga Finanšu uzraudzības komisija.

3. Atbildētāja piebilda, ka, ievērojot *Rekomendacija S* [S ieteikumu], tā no 2009. gada aprīļa noteikumos norādīja, ka ārvalstu valūtu kursi tiek noteikti, ņemot vērā Polijas Nacionālās bankas paziņotus vidējos maiņas kursus, tābrīža situāciju valūtas tirgū, bankas esošo valūtas stāvokli, prognozējamo valūtas kursa izmaiņu virzienu.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma izklāsts

- 1 Padomes Direktīvas 93/13, kura tika transponēta Polijas tiesību aktos, cita starpā, ar CK 385¹. pantu, iepriekš minēto Polijas tiesību aktu un Tiesas judikatūras, jo īpaši attiecībā uz Direktīvas 5. pantu, kā arī spriedumu lietās C-186/16, C-96/14, C-26/13 analīze nesniedza iesniedzējtiesai atbildi uz uzdotajiem jautājumiem.
- 2 Vispirms jau iesniedzējtiesai rodas šaubas par to, vai, ņemot vērā Direktīvas 93/13/EEK 3. panta 1. punktu, 4. panta 1. punktu un 5. pantu, kā arī Banku likuma 69. pantu un 111. pantu, kuri bija spēkā līguma noslēgšanas brīdī, var prasīt bankai, lai līguma noteikums, kurā ir noteikts ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas kurss, līgumā par kredītu, kas indeksēts ar ārvalsts valūtas kursu, tiktu formulēts pilnīgi nepārprotami, proti, tā, lai aizņēmējs/patērētājs varētu patstāvīgi noteikt šo kursu konkrētā dienā, ņemot vērā šī līguma raksturu, valsts tiesību aktus un iedibināto praksi līguma noslēgšanas brīdī. Līguma parakstīšanas dienā nepastāvēja nekādas tiesību normas, kas paredzētu pienākumu norādīt noteikumus par ārvalstu valūtu kursu noteikšanu, bet Banku likuma 69. panta 2. punktā, redakcijā, kura tolaik bija spēkā, bija paredzēts pienākums kredītlīgumu sastādīt rakstveidā, kā arī tajā bija uzskaitīts, kas tieši ir jānorāda līgumā (piemēram, kredīta summa un valūta, kredīta piešķiršanas mērķis, kredīta atmaksas kārtība un termiņi, kā arī kredīta procentu likmes apmērs un tās grozīšanas kārtība). Situācijā mainījās 2011. gada 26. augustā jeb vairāk nekā 3 gadus pēc līguma noslēgšanas, kad spēkā stājās Banku likuma 69. panta 2. punkta 4a) apakšpunkts, kurā ir noteikts, ka līgumā par kredītu, kurš ir izteikts vai indeksēts valūtā, kas nav Polijas valūta, it īpaši ir jānorāda tāda valūtas maiņas kursa un termiņu noteikšanas kārtība, saskaņā ar kuru tiek aprēķināta kredīta summa, tā daļas un ikmēneša maksājumi, kā arī noteikumi par aizdevuma konvertēšanu valūtā, kurā kredīts tiek izmaksāts vai atmaksāts. Tomēr šis noteikums neizslēdza bankas brīvību noteikt ārvalstu valūtu apmēru, paredzot vienīgi pienākumu noteikt valūtu kursu noteikšanas kārtību un termiņus. Likuma projekta, ar kuru tika ieviests 4a) apakšpunkts, pamatojumā cita starpā tika norādīts, ka šī punkta pievienošanas rezultātā aizņēmējs jau kredītlīguma posmā saņems no bankas atbilstošu informāciju par kredīta atmaksas būtiskajiem principiem. Pateicoties šim risinājumam, bankas konkurēs savā starpā ar tā saucamā “spread” [starpības] apmēru. Iesniedzējtiesa norāda, ka valsts tiesībās nav tiesību normas, kura precizētu, kādā veidā ir jānosaka valūtu kurss, kas šķiet pamatoti, ņemot vērā darbošanos brīvā tirgus apstākļos.
- 3 Šajā kontekstā iesniedzējtiesa norāda, ka, izvērtējot iespēju skaidri formulēt noteikumus par valūtas maiņas kursa noteikšanu, nedrīkst neņemt vērā līguma

noslēgšanas dienā spēkā esošos noteikumus par valūtas maiņas kursa noteikšanu Polijas Nacionālajā bankā. Saskaņā ar PNB valdes 2002. gada 23. septembra rezolūcijas Nr. 51/2002 par ārvalstu valūtu kursu aprēķināšanas kārtību un paziņošanu 2. panta 1. punktu ārvalstu valūtu vidējie kursi EUR un USD gadījumā tiek aprēķināti PLN valūtā, pamatojoties uz tā saucamo “cenās pieprasījumu”. Tas nozīmē, ka katru dienu 10 bankām, kuras atrodas sarakstā “Banku saraksts, kuras pretendē uz monetārā tirgus tirgotāja funkcijas pildīšanu pēc apgrozījuma, kas veikts starpbanku valūtu tirgū, – tūlītējie darījumi ārvalstu valūtā – PLN”, tiek nosūtīti pieprasījumi par EUR un USD pirkšanas un pārdošanas kursiem PLN valūtā, ko piemēro šajās bankās. Saskaņā ar 2. punktu citu ārvalstu valūtu kursu kā, piemēram, CHF, aprēķina, pamatojoties uz EUR/PLN kursu, kurš aprēķināts atbilstīgi 1. punktam, un EUR tirgus kursu attiecībā pret atsevišķām valūtām plkst. 11.00. Atbildētāja banka bija iekļauta to banku sarakstā, kuras pretendē uz monetārā tirgus tirgotāja funkcijas pildīšanu, kas nozīmē, ka valūtas maiņas kursi no atbildētājas bankas tabulām tika izmantoti PNB kursa noteikšanai. Šajā ziņā ir jāpiebilst, ka PNB kā likumiski un konstitucionāli pilnvarota iestāde (Polijas Republikas Konstitūcijas 227. pants), kura īsteno monetāro politiku un, kas ir būtiskāk, valūtas kursu politiku, 18 gadu laikā, tātad laikposmā, kas ir īsāks par laiku no līguma noslēgšanas brīža, trīs reizes ir grozījusi noteikumus par valūtas maiņas kursa noteikšanu.

- 4 Tādēļ rodas jautājums, vai, ņemot vērā līguma par indeksētu kredītu ilgtermiņa raksturu un neparedzamas izmaiņas valūtu tirgū, vispār ir iespējams prasīt atbildētājam precīzi un konkrēti noteikt ārvalstu valūtu kursu noteikšanas kārtību, vai arī, ņemot vērā pakalpojuma veidu, atbilstīgi Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktam ir iespējams atsaukties uz vispārīgāku brīvā tirgus kursa jēdzienu, it īpaši, ka bankas iespējamā brīvība ārvalstu valūtas kursa noteikšanā – brīvā tirgus vērtību robežās – ekonomiskā ziņā neradītu ievērojamu nelīdzsvarotību, kas būtu par sliktu patērētājam, minētās direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē. Šīs šaubas, šķiet, apstiprina noteikumi, ko atbildētāja izmanto pēc Banku likuma 69. panta 2. punkta 4a. apakšpunkta ieviešanas. Kā norādīja atbildētāja, kopš grozījumiem minētajā likumā atbilstoši noteikumiem ārvalstu valūtu kursi tiek noteikti, ņemot vērā PNB paziņotus vidējos maiņas kursus, tābrīža situāciju valūtas tirgū, bankas esošo valūtas stāvokli, prognozējamo valūtas kursa izmaiņu virzienu. Lai arī šādā noteikumu redakcijā ir norādīti ārvalstu valūtu kursu noteikšanas kritēriji, tā neprecīzu un neskaidru noteikumu dēļ faktiski neļauj noteikt ārvalstu valūtu kursu.
- 5 Ja tiktu uzskatīts, ka līguma noteikumam par valūtas kursa noteikšanas kārtību kredīta, kas indeksēts ārvalstu valūtā, gadījumā var būt raksturīgs zināms vispārīgums un tas var atteikties uz tirgus kursu, rodas nākamās šaubas: vai ir iespējams interpretēt līguma noteikumu par aizdevēja (bankas) noteikto ārvalstu valūtas pirkuma un pārdošanas kursu tādā veidā, lai interpretētu līgumiskas šaubas par labu patērētājam un pieņemtu, ka līgumā ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursi ir noteikti nevis pilnīgi patvaļīgi, bet gan atbilstoši tirgus noteikumiem.

- 6 Šajā kontekstā būtu jānosaka, vai ir iespējams novērst tāda līguma noteikuma neskaidrību, ar kuru nosaka ārvalstu valūtas kursa noteikšanas kārtību atbilstīgi Direktīvas 93/13 apsvērumiem un 5. pantam, neizslēdzot apstrīdēto līguma noteikumu. Par labu šādam risinājumam var liecināt atšķirība starp iespēju interpretēt līguma noteikumus par labu patērētājam saskaņā ar direktīvas 5. pantu un iespēju izslēgt līguma noteikumu, kurš tiek atzīts par negodīgu, pamatojoties uz minētās direktīvas 6. pantu. Jautājumu par gribas izpausmes un līgumu interpretāciju valsts tiesību sistēmā ir noregulēts CK 65. pantā, atsaucoties uz gribas izpausmes sociālo kārtību un iedibinātajām paražām, bet līgumu gadījumā – pušu kopīgo nodomu un līguma mērķi. Tādējādi jautājums būtībā ir par to, vai neskaidro noteikumu līgumā, kurš tika noslēgts ar patērētāju, var izslēgt, interpretējot pušu kopīgo nodomu un līguma mērķi, vai arī šāds līguma noteikums it kā automātiski būtu jāuzskata par neefektīvu CK 385.¹ panta izpratnē. Tas ir svarīgi saistībā ar prasītāju liecībām, ka līguma noslēgšanas laikā tās domāja, ka konvertēšanai tiks piemērots objektīvs valūtas maiņas kurss, piemēram, PNB kurss, kā arī atbildētājas apgalvojumu, ka tās izmantotais kurss ir tirgus kurss, nevis patvaļīgi noteikts kurss.
- 7 Šaubas ir arī par kārtību, kādā tiek vērtēts, vai konkrētais līguma noteikums ir negodīgs. Pamatojoties uz valstu iestāžu (*Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Rzecznik Finansowy* [Konkurences un patērētāju aizsardzības biroja, Finanšu ombuda]) nostāju un valstu tiesu judikatūru, var pieņemt, ka to, vai līguma noteikums par ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas kursa noteikšanu līgumā par kredītu, kas indeksēts ārvalstu valūtā, nav negodīgs, ņemot vērā Direktīvu 93/13, var novērtēt, tikai pamatojoties uz līguma burtisko formulējumu. Tomēr, ņemot vērā Tiesas spriedumus (2017. gada 26. janvāra spriedums lietā C-421/14 un tajā minētais 2009. gada 4. jūnija spriedums, *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, 39. pants, kā arī 2013. gada 14. marta spriedums lietā C-415/11, *Aziz/Catalunyacaixa*), līguma noteikums jānovērtē, ņemot vērā visus attiecīgos faktiskos apstākļus. Kaut arī līguma noteikumi šāda veida lietās ir vienādi vai līdzīgi, tomēr apstākļi, kas saistīti ar pušu rīcību līguma noslēgšanas brīdī, pamato jautājumu par to, vai, vērtējot, vai līguma noteikums nav nepieļaujams, būtiska nozīmē ir šādiem aspektiem: a) līguma izpilde, lai atjaunotu apstākļus, kādi bija līguma noslēgšanas brīdī; b) tāda līguma pielikuma neparakstīšana, kas ļautu tieši atmaksāt aizdevumu ārvalstu valūtā; c) apstrīdēto līguma noteikumu ietekme uz patērētāja gribu noslēgt līgumu; d) patērētāja izpratne par apstrīdēto līguma noteikumu; vai arī e) patērētāja intereses trūkums par apstrīdēto līguma noteikumu līguma noslēgšanas brīdī un tā izpildes laikā, tostarp neiepazīšanās ar līguma saturu tā noslēgšanas laikā vai visā tā darbības laikā. Šīs šaubas izriet no tēzes, kura tika izteikta spriedum[os] lietās C-415/11 un C-421/14, kur tika norādīts, ka līguma noteikumi ir pretrunā godprātības principam tad, ja tie rada ievērojamu nelīdzsvarotību tiesībās un pienākumos tādā veidā, ka patērētājs nebūtu piekritis attiecīgajam noteikumam, ja tas būtu ticis individuāli apspriests. Iesniedzējtiesas ieskatā, līguma noslēgšanas apstākļi, tostarp pušu kopīgais nodoms noteikt, kuri ārvalstu valūtas maiņas kursi tiks izmantoti līguma izpildē, ir jānovērtē, ņemot vērā tēzi, kura tika izteikta Tiesas spriedum[os] lietās C-415/11 un C-421/14. Šādos apstākļos iesniedzējtiesa

uzskata, ka ļoti būtiski ir apstākļi, kuri ir saistīti ar pušu rīcību līguma noslēgšanas brīdī un kuri ir norādīti iepriekš a) līdz e) apakšpunktā.

- 8 Tomēr jautājums, vai konkrētais līguma noteikums būtu ticis pieņemts, var tikt pasakaidrots, pamatojoties uz iepriekš minētajām šaubām. Jo īpaši jautājums par līguma izpildi, uzmanības nepievēršanu ārvalstu valūtas kursa noteikšanas kārtībai vai neiepazīšanos ar līgumu visā tā darbības laikā ļauj secināt, ka līgums būtu ticis noslēgts, pat ja puse godīgas apspriešanās rezultātā būtu uzzinājusi detalizētu informāciju par to, kā banka nosaka ārvalsts valūtas maiņas kursu. Šajā lietā šīs šaubas apstiprina fakts, ka prasītājas liecināja, ka esot sagaidījušas, ka valūtas maiņas kurss tiks noteikts objektīvi, kā piemēru norādot PNB kursu. No otras puses, atbildētāja atzīst, ka tai bija jāpiemēro tirgus kurss, kurš pēc būtības arī ir objektīvs kurss. Tāpēc faktiski var būt tā, ka puses saskaņoti saprata konkrētu līguma noteikumu, kurš pēc godīgas apspriešanās tiktu apstiprināts, tādējādi īstenojot prasību pēc labticības, kas minēta Tiesas spriedumos lietās C-415/11 un C-421/14. Tas savukārt pamato citas šaubas par to, vai pušu faktiski saskaņota griba attiecībā uz nepieciešamību izmantot objektīvu kursu ļauj atzīt attiecīgo līguma noteikumu par negodīgu, vai arī šajā ziņā ir iespējams novērst līgumiskās šaubas tādējādi, lai atzītu, ka ārvalstu valūtas maiņas kurss bankas tabulā nav patvaļīgi noteikts kurss, bet gan kurss, kas ir izveidots atbilstoši Banku likuma 69. un 111. pantā paredzētajai brīvībai, bet tikai tirgus vērtības robežās.
- 9 Visi iepriekš minētie prejudiciālie jautājumi ir būtiski, lai noteiktu pareizu normatīvo standartu, kurš izriet no aplūkotās Direktīvas 93/13 tiesību normām, un līdz ar to tiem ir liela nozīme attiecībā uz valsts tiesību normām. Ņemot vērā lielo skaitu lietu, kuras tiek izskatītas valsts tiesās pret dažādām bankām, kuras kā pirmo un būtiskāko argumentu norāda, ka valūtas kurss nav noteikts patvaļīgi, Tiesas sniegtā atbilde būs ārkārtīgi noderīga ne tikai, lai atrisinātu pamatlietu, bet arī vairākus citus šāda veida valsts strīdus. Noliedzoša atbilde uz pirmo jautājumu būtībā ļauj lietderīgi izlemt līdzīgas lietas, neizskatot citus jautājumus, tostarp par valūtu kursa risku.
- 10 Par labu apstiprinošai atbildei liecina tas, ka tāda hipotekārā kredīta līguma veids, kas indeksēts ārvalsts valūtā, kurš tiek noslēgts uz vairākiem desmitiem gadu (šajā gadījumā uz 40 gadiem), visdrīzāk neļauj formulēt noteikumu tik nepārprotamā veidā, lai tas būtu piemērojams visā līguma darbības laikā. Tā kā 18 gadu laikā PNB trīs reizes ir grozījusi noteikumus par ārvalstu valūtu maiņas kursu noteikšanu, tad pamatotas šķiet bažas, vai ir iespējams prasīt, lai komercbanka šajā jautājumā spētu pieņemt nepārprotamu risinājumu, turklāt uz tik ilgu laikposmu.
- 11 Norāde uz aritmētisku formulu, kurā ir ņemtas vērā *Reuters* vai *Bloomberg* informācijas vietnēs publicētie starpbanku tirgus kursi, kas koriģēti ar peļņas normām, varētu nenodrošināt līguma noteikuma skaidrību un noteiktību. Ņemot vērā tik ilgu līguma darbības laiku un ekonomiskās situācijas neparedzamību, atsauce uz šo informācijas vietņu datiem varētu izrādīties nepietiekama, jo to ticamību nevar pārbaudīt. Tomēr ir jānorāda, ka, tā kā PNB kurss ir to kursu

rezultāts, ko komercbankas (tostarp atbildētāja banka) ir noteikušas savās tabulās, tad varētu pārmest, ka līgumā izdarītā atsauce uz PNB kursu arī ir patvaļīga šī kursa noteikšana komercbanku netiešas ietekmes uz PNB kursu dēļ. Tāpēc šaubas rada arī iespēja atzīt PNB kursu par objektīvu un no komercbanku gribas neatkarīgu kritēriju. Šādos apstākļos, iespējams, vienīgais drošais, kaut arī diezgan vispārīgais noteikums ir tāds, kurā ir atsauce uz valūtu pirkšanas un pārdošanas tirgus kursiem. Tajā pašā laikā apstrīdētā noteikuma zināmu vispārīgumu, ņemot vērā Direktīvas 3. panta 1. punktu, varētu pamatot ar tā kredītīguma raksturu, kas indeksēts ārvalstu valūtā un noslēgts uz vairākiem desmitiem gadu. Tāpat, atstājot bankai zināmu brīvību valūtu maiņas kursu noteikšanā – tikai tirgus vērtības robežās, – neļauj šādu līguma noteikumu atzīt par tādu, kas radītu būtisku nelīdzsvarotību par sliktu patērētājam Direktīvas 4. panta 1. punkta izpratnē. Valsts tiesību normas neaizliedz bankai noteikt savus valūtu kursus atbilstīgi Banku likuma 69. un 111. pantam, savukārt brīvais tirgus, iespējams, būtu atbilstošs faktiski, objektīvu valūtas maiņas kursu nodrošinājums.

- 12 Attiecībā uz apstiprinošu atbildi uz otro jautājumu, ir jānorāda, ka, tā kā Direktīvā 93/13 iespēja novērst līguma noteikuma neskaidrību atbilstoši tās 5. pantam ir nošķirta no pienākuma izslēgt apstrīdēto noteikumu atbilstīgi direktīvas 6. pantam, šķiet, ir nepieciešams vispirms izmantot mērenāku risinājumu un mēģināt novērst līguma neskaidrību, kas tādējādi ļautu pilnībā saglabāt līgumu atbilstoši pušu gribai. Pušu gribu noteikšanai var piemērot CK 65. pantu. Par to liecina fakts, ka puses norādīja, ka valūtu kursam saskaņā ar līgumu ir jābūt objektīvam, ko atbildētāja saprata kā tirgus kursu, bet prasītājam šajā sakarā nebija precīzas nostājas, un kā piemēru tās norādīja PNB valūtu kursu.
- 13 It īpaši spriedumā lietā C-421/14 Tiesa ir norādījusi, ka valsts tiesai ir jālemj par konkrētā līguma noteikuma konkrētu kvalificēšanu, ņemot vērā minētos kritērijus un konkrētās lietas apstākļus (57. punkts). Šī sprieduma [56]. punktā arī tika norādīts, ka saskaņā ar šīs direktīvas 4. panta 1. punktu līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz kuriem līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti. Papildus šim spriedumam ir jānorāda tajā minētais spriedums lietā C-243/08 (39. punkts), kur tika norādīts, ka Direktīvas 4. pantā ir paredzēts, ka līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti (tāpat arī Tiesas spriedumā lietā C-415/11, 71. punkts).
- 14 Turklāt ir jānorāda, ka apstrīdētais līguma noteikums, kaut arī tas nav pietiekami precīzs, neļauj atbildētājam piedēvēt ļaunprātību, jo visā līguma darbības laikā tā atbilstīgi savai līguma izpratnei piemēroja tirgus valūtu kursus pat tad, kad jautājums par noteikumu negodīgumu neparādījās. Šajā ziņā bankai nevar tikt piedēvēta vēlme pielāgot līguma noteikumu, lai kaitētu patērētājam, izmantojot patvaļīgi noteiktus ārvalstu valūtas maiņas kursus, kuri nebūtu saistīti ar tirgus valūtas kursiem. Līdzīgi līguma noteikumi šāda veida kredītīgumos ir bijusi ierasta prakse arī citās bankās. Par labu atzīšanai, ka šie kursi ir tirgus kursi, var

liecināt arī ekonomiski apsvērumi. Jānorāda, ka pat tad, ja tiktu pieļauta bankas brīvība valūtu kursu noteikšana pēc tirgus vērtībām, aizņēmēji šajā lietā būtu labvēlīgākā ekonomiskā situācijā nekā tad, ja viņi būtu noslēguši līgumu par kredītu PLN valūtā ar tam atbilstošu procentu likmi.

DARBA VERSIJA